

СТИМУЛЯЦІЯ ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НЕЙРОКОРЕКЦІЇ

У статті розкривається роль та особливості застосування засобів нейрокорекції під час розвитку вербальної комунікації у дітей раннього віку з затримкою психомовленнєвого розвитку.

Ключові слова: нейрокорекція, комунікація, затримка мовлення, діти раннього віку.

The article reveals the role and features of the use of neurocorrection during the development of verbal communication in young children with mental and speech retardation.

Key words: neurocorrection, communication, speech delay, young children

Гармонійний психомовленнєвий розвиток дитини раннього віку, на думку І.С. Марченко, залежить від особливостей взаємодії дитини з навколишнім світом. Адже саме навколишнє середовище є джерелом інформації, що сприймається дитиною. Особливості розвитку дитини в ранньому віці залишають відбиток на подальшому розвитку психічних процесів та становленні особистості дитини. Причиною затримки психомовленнєвого розвитку є сповільнений темп дозрівання мозкових структур, що виникає в результаті фізіологічної неготовності центральної нервової системи чи в результаті обмеження взаємодії з соціумом [2, с. 46].

Однією з причин затримки розвитку мовлення є схильність батьків до вгадування бажань дітей та виконання прохань, що виражаються невербальним способом. Таким чином у дитини згасає мотивація до вербальної комунікації [1, с. 21].

Робота психічних процесів забезпечується різними відділами головного мозку. Всі психічні функції, як зазначає Є. Д. Хомська, мають кіркову та підкіркову мозкову організацію. Основна роль належить корі головного мозку, підкіркові структури виконують енергетичну функцію [6, с. 54-55].

Перший блок забезпечує регулювання процесів короткочасної та довготривалої активації структур головного мозку, тобто підтримує тонус центральної нервової системи. Другий блок головного мозку приймає участь в сприйманні інформації з навколишнього середовища, переробці цієї інформації та її зберіганні, що є основою розвитку мислення та мовлення дітей раннього віку. Робота третього блоку спрямована на програмування мовленнєвої діяльності, реалізацію мовлення та контролю за ним.

У реалізації мовлення беруть участь три функціональні блоки мозку (за О.Р.Лурія). Кожен з цих блоків має своє значення та мету. Лише за злагодженої роботи всіх блоків мозку може відбуватися активний розвиток мовленнєвої діяльності [6, с. 64-75].

Півкулі головного мозку, за даними висвітленими в праці А.В.Семеновіч, по-різному перероблюють інформацію. Тобто ліва та права півкуля мають свої специфічні особливості. Робота двох півкуль головного мозку є взаємодоповненою та спрямована на більш точне та системне оброблення інформації, що надходить з навколишнього середовища. Ці особливості роботи півкуль головного мозку є основою поняття «міжпівкульна взаємодія» [4, с. 102-104].

Взаємодія двох півкуль головного мозку, за Є.Д. Хомською, забезпечується комісуральними нервовими волокнами. При ушкодженні нервових волокон порушується міжпівкульна взаємодія, що спричинює порушення діяльності психічних процесів [6, с. 91-96].

Отже для якісної та системної корекційної роботи необхідною умовою є побудова корекційної програми з врахування особливостей мозкової організації. Корекційна робота

повинна включати розвиток міжпівкульної взаємодії. До напрямків корекційної роботи з дітьми з затримкою психомовленнєвого розвитку відносять [2, с. 48-52]:

- розвиток розуміння мовлення;
- підвищення комунікативної активності;
- розвиток звуковимови;
- розвиток експресивного мовлення;
- удосконалення немовленнєвих процесів (увага, пам'ять, кінетичних та кінестетичних відчуттів, фізіологічне та мовленнєве дихання, загальну, дрібну та артикуляційну моторику);
- розвиток інтонаційних компонентів мовлення;
- удосконалення граматики;
- розвиток зв'язного мовлення.

Система комплексної корекційної роботи з дитиною раннього віку з затримкою мовленнєвого розвитку, розроблена І. Б. Кареліною, включає в себе такі компоненти [3, с. 50]:

- комплексна діагностика;
- мовленнєвий розвиток;
- психомоторний розвиток;
- Медичне, психологічне та педагогічне втручання.

Нейродинамічна гімнастика в процесі розвитку вербальної комунікації дітей раннього віку посідає проміжне місце між медичною роботою та педагогічною корекцією. Вона спрямована на активацію та розвиток роботи мозкових структур, що призводить до стимуляції моторного розвитку, корекції психічних процесів [3, с. 51].

У дітей з затримкою психомовленнєвого розвитку складна структура дефекту, тому розвиток лише мовленнєвої діяльності є недостатнім. На думку І. Б. Малокової у дітей з затримкою мовленнєвого розвитку також спостерігаються порушення психічного, неврологічного, соматичного, комунікативного та імунного статусів. Зважаючи на це корекційна робота має також включати:

- розвиток навичок програмування та реалізації різної діяльності (сенсорної, перцептивної, мисленнєвої, пізнавальної);
- подолання чи зниження психоорганічної симптоматики;
- корекцію нейромоторних та нейросенсорних порушень [3, с. 97]:.

Зважаючи складність мозкової організації, А.В.Семеновіч було описано метод заміщуючого онтогенезу. Сутність цього методу полягає в тому, що для активації розвитку вищих психічних функцій необхідно впливати на сенсомоторний рівень. Обов'язковим при побудові корекційної програми є врахування закономірностей онтогенезу. Цей метод спрямований на активацію роботи підкіркових структур та на розвиток міжпівкульної взаємодії. Завдання цього методу спрямовані на розвиток кожного блоку головного мозку[5, с. 64-70]:

Перший блок: розвиток дихання мовленнєвого та фізіологічного, масаж та самомасаж, розвиток загальної та артикуляційної моторики, вправи для м'язів.

Другий блок: розвиток міжпівкульної взаємодії; розвиток зорового, тактильного та слухового гнозису; розвиток просторових відчуттів та удосконалення просторового орієнтування; розвиток соматогнозису; удосконалення активного мовлення.

Третій блок: розвиток уваги, процесів мислення, пам'яті; розвиток вміння планування власної діяльності та самоконтролю; удосконалення комунікативних навичок.

Отже, розвиток активного мовлення дітей раннього віку є складним процесом, який вимагає детального аналізу структури дефекту та побудови корекційної програми, з врахуванням особливостей мозкової організації. Ефективним є використання засобів нейрокорекційного впливу, адже вони спрямовані на розвиток мозкових структур, що відносяться до блоків головного мозку та міжпівкульної взаємодії, що є основою для розвитку мовлення дітей раннього віку з затримкою психомовленнєвого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жулина Е.В. Система ранней помощи детям с задержкой речевого развития: *Монография*. Н.Новгород: НГПУ, 2018. 143 с.
2. Марченко І. С. Напрямки логопедичної роботи з дітьми раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку. *Логопедія*. 2015. №5. С. 46-52
3. Сборник научных статей VII Международной конференции Российской ассоциации дислексии. М., 2017. 174 с.
4. Семенович А.В. Введение в нейропсихологию детского возраста: *учебное пособие*. М.: Генезис, 2005. 319 с.
5. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: *Учебное пособие*. М.: Генезис, 2013. 474 с.
6. Хомская Е. Д. Нейропсихология: *учебник*. СПб.: Питер, 2007. 496 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Кабельнікова Н.В.